

УДК 343

Макарук Олена Василівна

аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету

СУТНІСНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглянуто поняття податкової політики України, проаналізовано сутнісно-функціональну характеристику державної податкової політики України. Розглянуто засади та принципи податкової політики, на яких ґрунтується податкове законодавство в Україні.*

***Ключові слова:** податки, державна податкова політика, ефективність державної податкової політики, засади державної податкової політики, принципи державної податкової політики, державна податкова система, національна економіка, стратегія розвитку.*

Makaruk Olena. The essence and functional characteristics of the state tax policy of Ukraine

***Annotation.** The article discusses the concept of tax policy of Ukraine, analyzes the essence and functional characteristics of the state tax policy of Ukraine. The principles and principles of tax policy on which tax legislation in Ukraine is based are considered.*

***Key words:** taxes, state tax policy, the effectiveness of state tax policy, the basics of state tax policy, the principles of state tax policy, the state tax system, the national economy, development strategy.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Без чіткого визначення головної мети державної податкової політики, характеристики державної податкової політики України неможливо проаналізувати та сформувати ефективну податкову систему, що сприятиме стабільній та прозорій мобілізації грошових ресурсів до бюджетів усіх рівнів, активізує національну економіку, підвищить суспільний добробут, забезпечить надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб, а також сформує відповідні умови для дальшої інтеграції України в європейське співтовариство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування ефективної податкової політики держави присвятили свої дослідження такі вчені, як С. Майстро, А. Соколовська, Н. Єфименко, А. Свищук, В. Ільяшенко, А. Крисоватий, В. Мельник та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Загальна стратегія податкової політики країни має включати пріоритетні цілі, пов'язані з функціонуванням системи оподаткування, та методи їх досягнення. Проблема полягає в тому, що перспективнішою є така податкова політика, яка здатна викликати й майбутній ефект, тобто реалізація певних заходів сьогодні дасть можливість забезпечити в подальшому реалізацію інших заходів.

Формування цілей статті. Метою статті є визначення пріоритетних напрямків реалізації податкової політики України в сучасних умовах та її взаємозв'язок із податковою системою. Формування податкової політики, засади, принципи та дальша її реалізація мають важливе значення та вирішальний вплив на податкову систему країни, оскільки саме завдяки сформованій податковій політиці встановлюються певні податки, надаються податкові пільги, установлюються ставки податків тощо.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку ринкових відносин, оновлення механізмів публічного управління та пошуку балансу інтересів держави особливої актуальності набуває сенс визначення сутнісно-функціональної характеристики державної податкової політики України та визначення функції країни щодо забезпечення її ефективності.

Податкова політика – це діяльність держави з установлення, правового регламентування та організації стягнення податків і зборів, метою якої є формування централізованих фінансових ресурсів держави в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту.

С. Майстро зазначає, що податкова політика має забезпечувати вирішення двоєдиного завдання. З одного боку, це встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, а з іншого – забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб. Тому головним завданням податкової політики є встановлення балансу між двома чинниками, якими визначається потреба в податках, – потребою фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних завдань [1].

Державні перетворення, які відбуваються в Україні, пов'язані з перетворенням системи управління державою, з прагненням України до Європейського Союзу та його стандартів, що окреслює вимоги щодо постановки нових завдань для забезпечення розвитку та діяльності державної податкової системи.

Слід зазначити, що основні засади формування вітчизняної державної політики закріплено в Конституції України. Між відповідними органами влади розподілено права й обов'язки щодо формування, реалізації та контролю за виконанням державної політики, зокрема стаття 116 Конституції України встановлює, що Кабінет Міністрів України забезпечує проведення податкової політики. Держава розробляє та реалізує податкову політику через систему відповідних державних органів задля досягнення певної мети. Вочевидь, податкова політика й податкова система мають чітку цілеспрямованість на вирішення конкретних завдань і проблем, що безпосередньо пов'язані з існуванням держави загалом, оскільки, лише маючи відповідний рівень доходів, держава спроможна виконувати свої функції та завдання [9].

На думку А. Соколовської, сутність податкової політики держави полягає в тому, щоб досягти компромісу інтересів різних суспільних груп

щодо встановлення та зміни параметрів податкової системи, що відповідає вимогам забезпечення соціально-економічного прогресу суспільства загалом і завданням, які стоять перед країною на конкретному етапі її розвитку; в умовах макроекономічної нестабільності – здатністю використовувати податки для досягнення балансу між виконанням завдань фіскальної консолідації та створенням умов для економічного зростання [7].

На нашу думку, державна податкова політика – це діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які регулюють відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначають вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права та обов'язки, компетенцію органів контролю, повноваження й обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Н. Єфименко вважає, що одне із основних завдань податкової політики в сучасних умовах полягає в тому, щоб, забезпечуючи потрібний обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів для виконання функцій держави, одночасно спонукати економічних агентів орієнтувати бізнес-діяльність у напрямках, які є пріоритетними для сильної, конкурентоспроможної держави [8].

Призначення податкової системи, що є відбиттям і органічною складовою економічної моделі розвитку країни, полягає не лише у збиранні податків і забезпеченні дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а й у сприянні досягненню стратегічної мети розвитку національної економіки.

Українська податкова система є за зовнішніми ознаками дуже подібною до більшості податкових систем європейських країн. Проте, на відміну від

країн Європейського Співтовариства, податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Чинна система формування державних доходів відбиває недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Основна проблема української податкової системи полягає в надмірному навантаженні як на бізнес, так і на громадян.

Важливим чинником забезпечення економічної стабільності країни є здійснення ефективної фінансової політики, яка насамперед має бути спрямована на стимулювання економічного зростання й соціального розвитку [2]. Основною метою реформування системи оподаткування є сприяння стабілізації матеріального виробництва, підвищення його ефективності й на цій основі – задоволення державних і соціальних потреб. Система оподаткування має забезпечити оптимізацію структури розподілу й перерозподілу національного доходу. Граничний рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет України, включаючи відрахування до Пенсійного фонду України, не має перевищувати 40-45 відсотків. Реформуванню підлягають правові норми, що визначають форми, методи, механізми регулювання й установлення величини та порядку справляння податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів, внесків до державних цільових фондів, потрібних державі для виконання її функцій [4].

На думку А. Свищук, одним із основних інструментів подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи та забезпечення переходу економіки України до сталого економічного розвитку є податкова політика держави, що має бути досить гнучкою та забезпечувати пропорційний розвиток як держави загалом, так і фізичних та юридичних осіб.

Крім того, адекватність системи оподаткування поточним щодо умов розвитку економіки держави та її стратегічних завдань забезпечується через її спрямованість на довгострокову перспективу та перманентне реформування у відповідь на зміни нестабільних чинників глобального економічного простору, тобто податкова політика має бути спрямована не тільки на вирішення поточних завдань економічного й соціального розвитку держави, а й на вирішення стратегічних завдань розвитку країни загалом. Таким чином, діяльність держави у сфері оподаткування потребує системного підходу, що передбачає обґрунтоване планування та регулювання [3].

Складовою економічної політики держави є її податкова політика, що базується на Податковому кодексі України та сукупності юридичних актів, що встановлюють види податків, зборів та обов'язкових платежів, а також порядок їх стягнення та регулювання.

Засади податкової політики визначено Постановою Верховної Ради України «Про Основні положення податкової політики в Україні» від 4 грудня 1996 р. № 561/96-ВР, де зазначено таке:

«У процесі розробки проектів нових законодавчих актів про оподаткування, в тому числі про внесення змін і доповнень до чинного законодавства, повинні враховуватися такі засади побудови системи оподаткування:

– стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності – уведення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва;

– обов'язковість – упровадження норм щодо сплати податків та інших обов'язкових платежів, визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період і встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства;

– рівнозначність і пропорційність – справляння податків з юридичних осіб здійснюється в певній частці від отриманого прибутку і забезпечення сплати рівних податків та інших обов'язкових платежів на рівні прибутків і пропорційно більших податків та інших обов'язкових платежів на більші доходи;

– рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні обов'язків щодо сплати податків та інших обов'язкових платежів;

– соціальна справедливість – забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення через запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян і застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи;

– стабільність – забезпечення незмінності податків та інших обов'язкових платежів і їх ставок, а також податкових пільг упродовж бюджетного року;

– економічна обґрунтованість – установлення податків та інших обов'язкових платежів на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей, ураховуючи потребу досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами;

– рівномірність сплати – установлення строків сплати податків та інших обов'язкових платежів виходячи з потреби забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат;

– компетенція – установлення і скасування податків та інших обов'язкових платежів, а також пільг їх платникам здійснюються відповідно

до чинного законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і місцевими радами;

– єдиний підхід – забезпечення єдиного підходу до розроблення податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку та іншого обов'язкового платежу, об'єкта оподаткування, джерела сплати податку та іншого обов'язкового платежу, податкового періоду, ставок податку та іншого обов'язкового платежу, строків та порядку сплати податку, підстав для надання податкових пільг;

– доступність – забезпечення дохідливості норм податкового законодавства для платників податків та інших обов'язкових платежів» [4].

На думку В. Ільяшенко, податкова політика держави ґрунтується на таких принципах:

– сума сплаченого податку має бути еквівалентною вартості отримуваних від держави благ і послуг;

– об'єктом оподаткування може бути тільки дохід, а не його джерело і розмір витрат;

– податок має бути пропорційним доходу;

– усі податки мають цільове призначення;

– умови оподаткування мають бути простими і зрозумілими платникові;

– платники податків мають бути поінформовані урядом про використання сплачених ними податків;

– нові податки вводяться тільки на покриття відповідних витрат, а не для ліквідації бюджетного дефіциту [5].

Висновки з даного дослідження. Податкова політика становить собою систему заходів, що провадяться урядом країни для вирішення певних короткострокових і довгострокових завдань, які стоять перед суспільством, за допомогою системи оподаткування країни. До довгострокових завдань

належить досягнення економічного зросту, максимального рівня зайнятості населення країни, зростання рівня його благополуччя. Короткостроковими цілями податкової політики можуть бути наповнення державного бюджету, досягнення його збалансованості, стимулювання інвестиційної діяльності тощо.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної в статті проблеми вбачаються у вивченні особливостей податкової системи України як компоненту податкової політики держави.

Список використаних джерел

1. Майстро С. В. Результативність та напрями удосконалення державної податкової політики в умовах економічних трансформацій // Теорія та практика державного управління. - 2018. - № 4.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо проведення податкової реформи та підвищення інвестиційної привабливості України". – Назва з екрана: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4S900A.html.
3. Свищук А. Теоретичні засади податкового регулювання економіки // Вісник КНТЕУ. - 2013. - № 5.
4. Постанова Верховної Ради України "Про Основні положення податкової політики в Україні" від 4 грудня 1996 р. № 561/96-ВР. – Назва з екрана: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561/96-%D0%B2%D1%80>
5. Ільяшенко В. А. Податкова політика в системі регулювання соціально-економічного розвитку держави // Економіка та держава. - 2013. - №8.
6. Кононова О.Є., Шпатакова О.Л. Податкова політика: зміст, цілі та завдання // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2016. - №1.
7. Соколовська А. М. Формування податкової політики в умовах невизначеності // Фінанси України. - 2012. - № 11.
8. Єфименко Т. І. Актуальні питання сучасних стратегій реформування податкових систем // Фінанси України. - 2013. - № 3.
9. Коваль Д. А. Податкова політика та податкова система: сучасний стан та напрями розвитку // Держава та регіони. - 2014. - № 4.

Statement of the problem. Without a clear definition of the main purpose of the state tax policy, the characteristics of the state tax policy of Ukraine, it is impossible to analyze and form an effective tax system that will contribute to a

stable and transparent mobilization of money resources to budgets of all levels, which will activate the national economy, increase public funds, increase public finances sufficient to meet state needs, and will form the necessary conditions for further integration of Ukraine into the European community.

Urgency. In the conditions of development of market relations, updating of mechanisms of public administration and search of balance of interests of the state, the sense of determination of the essential and functional characteristic of the state tax policy of Ukraine and determination of the function of the country in ensuring its effectiveness becomes especially relevant.

The purpose of the article is to determine the priority directions of implementation of the tax policy of Ukraine in the present conditions and its relationship with the tax system. Tax policy formulation, principles, principles and its further implementation are important and crucial for the country's tax system. Because of the formed tax policy, certain taxes are established, tax benefits are granted, tax rates are set, etc.

Our task was to study a clear definition of the main purpose of the state tax policy, the characteristics of the state tax policy of Ukraine, it is impossible to analyze and form an effective tax system that will contribute to a stable and transparent mobilization of money resources to budgets of all levels, which will activate the national economy, increase public funds, increase public finances sufficient to meet state needs, and will form the necessary conditions for further integration of Ukraine into the European community

Summary. The tax policy is a system of measures taken by the Government of the country to address certain short and long-term challenges facing society through the country's tax system. Long-term goals include achieving economic growth, maximizing the employment of the country's population, and increasing its

well-being. Short-term tax policy goals can be to replenish the state budget, achieve its equilibrium, stimulate investment activity and so on.

Conclusions and outcomes. The tax policy is a system of measures taken by the Government of the country to address certain short and long-term challenges facing society through the country's tax system. Long-term goals include achieving economic growth, maximizing the employment of the country's population, and increasing its well-being. Short-term tax policy goals can be to replenish the state budget, achieve its equilibrium, stimulate investment activity and so on.

Further researches of the problem raised by us in the article are seen in the study of peculiarities of the tax system of Ukraine as a component of the state tax policy.